

Na zalasku sunca prvog dana Kurban bajrama, 12. septembra u 18.00 sati po lokalnom vremenu stupio je na snagu prekid vatre u pet i po godina dugom užasavajućem ratu u Siriji. Sporazum o primirju, postignut uz posredovanje Sjedinjenih Američkih Država i Rusije krajem prošle sedmice uglavnom se poštuje, uz slučajeve manjeg, sporadičnog kršenja, kazali su u srijedu posmatrači.

U Siriji je od ponoći na snazi sedmodnevno primirje. Za to vrijeme, nijedna od sukobljenih strana ne bi smjela da uzme oružje u ruke. Primirje bi trebalo prije svega iskoristiti za isporuku humanitarne pomoći na područja koja su pod kontrolom pobunjenika. Nakon toga, ruske i američke vojne snage žele da krenu u borbu protiv džihadističkih grupa.

Tokom prve sedmice prekida vatre treba da budu obustavljeni svi sukobi državnih snaga i pobunjenika, ali sirijska vojska može da nastavi napade iz vazduha na pripadnike tzv. Islamske države i Al Kaide. Dvije strane su se dogovorile da sirijska vojska prekine borbene misije u određenim područjima koje drže snage opozicije.

Ukoliko primirje bude poštovano sedam dana, SAD i Rusija će osnovati novi koordinacioni centar za borbu protiv IDIL-a i Fronta Fateh al Šam, povezanog s Al Kaidom. Ministar spoljnih poslova Rusije Sergej Lavrov, koji je u noći od petka na subotu u Ženevi sporazum postigao s američkim državnim sekretarom Džonom Kerijem naglasio je da će zajednički centar omogućiti ruskim i američkim snagama da „odvoje teroriste od umjerene opozicije“.

To je drugi pokušaj uspostavljanja primirja u Siriji, gdje je tokom petogodišnjeg rata stradalo između 300.000 i 450.000 ljudi, a raseljena polovina u 2014. Godini, od procijenjenih 17 miliona stanovnika. Prvo primirje, uspostavljeno krajem februara, propalo je samo nekoliko dana kasnije.

Nekoliko sati pošto je primirje stupilo na snagu, američki državni sekretar Džon Keri je rekao da ono mora da se održi kako bi se spasila nada u političko rješenje koje je, kako je naglasio, jedini način za okončanje rata u Siriji. Keri je izjavio da zajednički rusko-američki plan za rješavanje konflikta u Siriji može biti posljednja šansa za očuvanje jedinstva ove bliskoistočne zemlje.

Lavrov je rekao da nema razloga da ne vjeruje riječima Džona Kerija. No, istovremeno je izrazio i skepsu koja postoji u Moskvi: „Situacija na terenu pokazuje da je koalicija pod američkim vođstvom veoma nevoljna u razračunavanju s al-Nusrom.”

Ministar Lavrov je rekao da Moskva želi da predstavi javnosti sporazum o prekidu vatre u Siriji, ali da se SAD protive tome. Moskva „nema ništa da krije”, rekao je Lavrov i dodao da Rusija želi da Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija formalno odobri sporazum o primirju.

Odmah su se pojavili i prvi zabrinjavajući znaci. Sirijska armija ustvrdila je u utorak da je oborila dva izraelska vojna aviona uključujući jednu bespilotnu letjelicu, nakon što su oni napali vladine položaje na jugu zemlje. Izrael negira tu informaciju. Stvaran ili ne, ovaj incident bacio je sjenku na prve izvještaje sirijskih aktivista i posmatračkih grupa koji su sukobe zabilježene nakon objavljivanja primirja opisali kao sporadične i minorne, a prvu noć primirja kao mirnu, proteklu u atmosferi povremenih detonacija.

Glavna sirijska opziciona oružana grupa Sirijska oslobodilačka armija podržala je primirje, obećavši da će ga se pridržavati. No, druga pobunjenička grupa, uticajni Ahrar al-Šam, saveznik već pomenutog Fronta Fateh al Šam odbacio je sporazum. „Ljudi koji su se šest godina borili i patili ne mogu prihvatiti polovična rešenja”, rekao je zamjenik komandanta grupe Ali al-Omar.

Sirijska armija saopštila je da će sedmodnevno primirje biti poštovano na cijeloj teritoriji zemlje. Armija je u saopštenju na državnoj TV navela kako zadržava pravo da odgovori „na svaku formu kršenja prekida vatre od bilo koje naoružane grupe”.

Sirijski predsjednik Bašar el Asad izjavio je da je Damask riješen da povрати sve oblasti iz ruku terorističkih grupa. Asad je to izjavio tokom obilaska predgrađa Damaska, Daraje, koje je

vraćeno pod kontrolu države prošlog mjeseca.

Duži prekid vatre trebalo bi da posluži kao osnova za mirovne pregovore. Zamjenik ministra spoljih poslova Rusije Mihail Bogadnov izjavio je da bi mirovni pregovori za okončanje sukoba u Siriji mogli biti nastavljeni narednog mjeseca. On je dodao da će izaslanik UN za Siriju Stafan de Mistura odrediti datum početka novih pregovora pod pokroviteljstvom svjetske organizacije.

Rat u Siriji više nije samo bitka između onih za i onih protiv Asada. Ključni faktor je intervencija regionalnih i svjetskih sila, uključujući Saudijsku Arabiju, Tursku, SAD, Iran, Rusiju... Njihova vojna, finansijska i politička podrška opoziciji ili sirijskoj vladi direktno je doprinijela jačanju i dugotrajnosti borbi i pretvorila Siriju u posredno bojno polje najjačih.

Spoljne sile su optužene za podsticanje sektaštva u sekularnoj državi i za okretanje sunitske većine protiv šiitskih Alavita čiji je pripadnik i predsjednik Asad. Takve podjele ohrabrile su obje strane da počine zločine koji su oduzeli mnoge živote, razorili zajednice i guše nade za političko rješenje.

Militantne grupe su profitirale na tim podjelama i dodale još jednu dimenziju sirijskom građanskom ratu. IDIL, koja kontroliše veliki dio sjeverne i istočne Sirije bori se protiv vladinih snaga, pobunjeničkih brigada i kurdskih grupa te se suočava s vazдушnim udarima koje izvode Rusija i multinacionalna koalicija na čelu sa SAD.

Rusija, kojoj je opstanak Asada od ključne važnosti za očuvanje njenih interesa u Siriji, u septembru 2015., pokrenula je vazdušne udare sa ciljem da „stabilizuje“ sirijsku vladu poslije niza poraza. Moskva je naglasila da će ciljati samo „teroriste“, ali aktivisti tvrde da su udari bili usmjereni, uglavnom, na pobunjenike koje podržava Zapad. Šest mjeseci kasnije pošto je okrenuo stvari u korist svog saveznika, ruski predsjednik Vladimir Putin naredio je da se „glavni dio“ ruskih snaga povuče, rekavši da je svoju misiju u potpunosti ispunio.

Šiitski Iran godišnje troši milione dolara za potporu sirijskoj vladi. Pisalo se o tome da je Iran rasporedio stotine trupa diljem Sirije. Predsjednik Asad je najbliži arapski saveznik Irana, a Sirija je glavna tranzitna ruta za iranske pošiljke oružja libanskom šiitskom pokretu Hezbolah, koji je poslao hiljade boraca za podršku vladinim snagama.

SAD, koje smatraju da je predsjednik Asad odgovoran za mnoga zlodjela te da mora odstupiti, pružile su ograničenu vojnu pomoć „umjerenim“ pobunjenicima, u strahu da bi napredno oružje moglo završiti u rukama militantata. Od septembra 2014. godine, SAD su izvele nekoliko vazdušnih napada na položaje IDIL-a u Siriji, ali nisu napale vladine snage.

Sunitska Saudijska Arabija, koja se želi suprotstaviti uticaju svog rivala Irana, bila je glavni dobavljač vojne i finansijske pomoći pobunjenicima, uključujući i one s islamističkim ideologijama.

Turska, pristalica pobunjenika, pokušala je ograničiti američku podršku kurdsim snagama koje se bore s IDIL-ovim militantima na sjeveru Sirije, optužujući ih da su povezane sa zabranjenom turskom Kurdistanskom radničkom strankom (PKK). Kada nije uspjela da utiče na Vašington, a suočena sa sve češćim terorističkim napadima islamista na svojoj teritoriji, vlast predsjednika Redžepa Tajipa Erdogana uvela je tenkove na sjever Sirije, naseljen Kurdima.

S obzirom na to da nijedna strana ne želi odustati od svojih zahtjeva, međunarodna zajednica davno je zaključila da se rat može okončati jedino političkim rješenjem. Mirovni pregovori u Ženevi koji su počeli 2014. godine okončani su nakon samo dva kruga, pri čemu je UN okrivio sirijsku vladu da ne želi razgovarati o zahtjevima opozicije. Ništa uspješniji nije bio ni prekid vatre dvije godine kasnije koji je predviđao prelazni period koji bi završio izborima.

Najnovije primirje u Siriji za sada samo je još jedna prilika, „i ništa više“, objasnili su ministri Keri i Lavrov na konferenciji za novinare. No, ukoliko dogovoreni američko-ruski plan bude sproveden, to bi možda moglo da posluži kao temelj za dalje, možda čak i konačni mir.

Dogovor je na klimavim nogama. „Naš dogovor nije postignut na osnovu povjerenja, već na osnovu analiziranja i samoobavezivanja,“ kazao je Keri i ujedno objasnio koliko su odnosi dvije zemlje trenutno komplikovani.

Žrtve

U ratu u Siriji dokumentovana je pogibija preko 301.000 ljudi od kada je konflikt počeo 2011, saopštila je Sirijska opservatorija za ljudska prava. U saopštenju se navodi da postoje podaci o pogibiji 301.781 civila i boraca od 18. marta 2011. Organizacija procjenjuje da je ukupan broj žrtava oko 430.000. Opservatorija ima sjedište u Londonu, a rat u Siriji prati preko mreže izvora i aktivista na terenu.

▣ Izbjeglice

Više od 4,8 miliona ljudi napustilo je Siriju. Susjedni Liban, Jordan i Turska bore se s jednom od najvećih izbjegličkih kriza u novijoj istoriji. Oko deset posto sirijskih izbjeglica potražilo je utočište u Evropi, što je izazvalo mnoge političke podjele među članicama Evropske unije. Dodatnih 6,5 miliona ljudi raseljeno je unutar Sirije. Iz UN navode da će im u ovoj godini biti potrebno 3,2 milijarde dolara za humanitarnu pomoć za 13,5 miliona ljudi, od kojih je šest miliona djece. Oko 70 posto stanovništva bez pristupa je adekvatnoj pitkoj vodi, jedna od tri osobe nije u mogućnosti da zadovolji svoje osnovne potrebe za hranom, više od dva miliona djece ne ide u školu.

Milan BOŠKOVIĆ